

GÖRÖG MÁRTA

A nem vagyoni kártérítés összege

Miként a személyiség kapcsán a jogirodalom elsődleges egyediesítési eszközként a nevet jelöli meg, úgy a különböző cikkek, monográfiák, tanulmányok és könyvek elsődleges egyediesítő eszköze azok lelke, a cím maga. Jelen tanulmány címválasztása tudatosnak tekinthető abban az értelemben, hogy a jelenleg hatályos jogintézményi jellemzők, illetve elsődlegesen az alkalmazásra kerülő terminus technicusok félrevezető, sok esetben nem megfelelő alkalmazására hívják fel a figyelmet. A tapasztalható ellentmondás elsősorban a nem vagyoni kártérítés fogalmában kereshető. Többek által többször és több helyen megjelölésre került a kifejezés „fából vaskarika” jellege.

A tapasztalható ellentmondás elsősorban a nem vagyoni kártérítés fogalmában kereshető. Többek által többször és több helyen megjelölésre került a kifejezés „fából vaskarika” jellege.

A második ellentmondás a cím utolsó szavában, illetve annak a nem vagyoni kártérítéshez kötésében jelentkezik. A nem vagyoni kártérítés a személyiségi jogok megsértése esetén alkalmazásra kerülő szankció. A személyiség jogilag nem megfogható, a jogon kívül áll, mértéke maga az egyén (*Sólyom László*). Ez lehetetlenné teszi a személyiségi jogok megsértése esetére bármilyen „mérce” kialakítását, „a nem vagyoni károknak pénzbeli egyenértékük voltaképpen nincs, is, így azok szoros értelemben vett megtérítéséről nem is lehet szó”, nemhogy azok összegéről. Egzakt, adekvát módon nincs lehetőség és mód a személyiségi jogok csorbulásának számokban, adott esetben forintban történő kifejezésére.¹

A tanulmány címében megrejlő ellentmondás további ellentmondásokat generál, mely ugyanakkor tabelláris megközelítést kívánó jogalkalmazási igénnyel párosul. Alapjában véve ezek azok a belső és külső ellentmondások és feszültségek, amelyek még inkább megnehezítik az adott, nem vagyoni kártérítés iránti ügyben eljáró joggyakorlók döntési mechanizmusát.

---

¹ „A nem vagyoni károknak pénzbeli egyenértékük voltaképpen nincs is, így azok szoros értelemben vett megtérítéséről nem is lehet szó.” 34/1992. (VI. 1.) AB határozat; A civilisztikai kollégiumvezetők Balatonöszödön, 2005. február 21–23. napján megrendezett országos tanácskozásán megvitatott kérdésekről szóló, a Legfelsőbb Bíróság Polgári Kollégiumának tájékoztatója 3. pontja konkrétan úgy rendelkezik, hogy „a nem vagyoni kártérítésnek nincs mértéke.”

Jelen tanulmány célja azon körülmények feltárása és bemutatása, melyek döntő módon hatással bírnak a bíróságok által megítélt nem vagyoni kártérítések mértékére.

A konvergencia

A tanulmány elsősorban az összepszerűségi kritériumokra befolyásoló erővel bíró körülményekre hívja fel a figyelmet. A konkrét eset körülményei mellett azonban látni kell azokat a változásokat, tendenciákat, körülményeket is, melyek alakítják, formálják mind a nem vagyoni kártérítés jogintézményi jellemzőit, magát a jogintézményt, illetve annak összepszerűségi vonzatait is. E körben kell – a megfelelő helyen – értékelni a konvergencia hatását.

Ha csupán a kontinentális (római-germán) és az angolszász (common law) jogcsaládokat, jogrendszereket tekintjük, alapvető különbségeket vélünk felfedezni azok filozófiájában és gyakorlatában.² A kontinentális jogi gondolkodás a paternalizmus jegyeit viseli magán, a jog – felfogása szerint – egy tudatosan alkotott társadalmi norma.³ Ezzel szemben a common law „filozófiája” inkább a jogok, az emancipáció és a felelősség, mint a köteletség, az ellenőrzés és a paternalizmus talaján áll.⁴ Alapvető elhatárolási ismérvként mindemellett azt tekintik, hogy míg a kontinentális jogrendszer az írott jogon nyugszik, addig a common law eljáráson keresztül fejlődött ki.⁵

A common law XIX. századi reformja óta folyamatos, kétirányú közeledés figyelhető meg a két jogi kultúra között, melynek keretében *Glenn Patrick* a common law „civilizálódásáról” beszél.⁶ Ez alatt azt érti, hogy a common law hagyományos keretei, intézményei között kezdenek megjelenni olyan elemek, amelyek eddig csupán a kontinentális jogi kultúra jellemzői voltak. Meg kell azonban jegyeznünk – mint ahogy ezt már mások is megtették –, hogy nem csupán a common law irányából lehet közeledésről beszélni, hanem a hagyományosan kontinentális jogi kultúrához tartozó jogrendszerekben is megfigyelhetőek olyan jelenségek, melyek egyértelműen a common law sajátosságaihoz tartoznak. Ez a konvergencia azonban nem jelenti a jogi kultúrák különbözőségének – gondolva itt elsősorban a fentebb említett filozófiájának és gyakorlatának – feladását. Jelenti – véleményem szerint – sokkal inkább azon jogalkalmazási gyakorlati elemek, jogin-

² E két legjellemzőbb sajátosságot látja különbségtétel okaként A. G. CHLOROS az Angolszász, kontinentális és szocialista jog: a világ három fő jogrendszere, a jogi gondolkodás három fajtája c. tanulmányában (ford. Szabadfalvi József). In Varga Csaba (szerk.): *Összehasonlító jogi kultúrák*. Budapest, 2000, 63. p.

³ SZABADFALVI JÓZSEF: A jog mint történeti-kulturális fenomén. Uo. 98. p.

⁴ SZABADFALVI Chloros alapján, uo. 99. p.

⁵ Megjegyezendő, hogy a két jogi kultúra közötti különbség kialakulása indokát sokan a justinianusi jog recepciójában, illetve annak elutasításában látják.

⁶ GLENN PATRICK: A common law civilizálódása. *Magyar Jog*, 1996/1. 50–57. p.

tézmények alkalmazásának megjelenését, amelyek kiérlelt, jól megfontolt alapokon nyugodva bebizonyították megfelelőségüket, alkalmazásuk fontosságát.⁷

Jelen tanulmányunk szempontjából a legfontosabb annak a folyamatnak az említése, miszerint a kontinentális jogi kultúrában is fokozódó jelentőségre tett és tesz szert az ún. precedens jog, a felsőbb bíróságok jogot alakító, a bírósági döntéseket meghatározó jogalkalmazási gyakorlata. A nem vagyoni kártérítés iránti igény összezszerúségét, illetve a bíróság által megítélésre kerülő tényleges összeget jelentős mértékben befolyásolni képes a felsőbb bíróságok hasonló tényálláson alapuló ítélkezési gyakorlata. Anélkül, hogy e helyen és e vonatkozásban precedens jogról beszélnénk, a jogalkalmazókban erőteljesen él az igény annak megismerésére, hogy az adott jogsérelem bekövetkezte esetére mekkora mértékű nem vagyoni kártérítés iránti igénnyel lépjenek fel.

Tabelláris megközelítés

A nem vagyoni kártérítés jogintézményével foglalkozó elméleti jogászként sokszor találkozunk a gyakorló jogász kollegák által feltett azon tipikus kérdéssel, hogy például 60%-os munkaképesség-csökkenéssel, vagy egy kéz stb. elvesztésével járó személyiségi jogsérelem esetén mekkora mértékű az az összeg, amelyet keresetlelünkben összezszerúsított igényként megjelölhetnek, illetve vélhetően mekkora mértékű nem vagyoni kártérítést ítél meg a bíróság.

A jogalkalmazók ez irányú igénye se nem újszerű, se nem indokolatlan. *Szladits* és *Fürst* az egyik meghatározó jelentőségű, a magyar bírói gyakorlatot feltáró és bemutató könyvükben külön fejezetet szenteltek a kártérítésre irányuló bírói gyakorlatnak, s külön pontban szabályozták a „kártérítést nem vagyoni kárért.”⁸ Bár erre a bírói gyakorlatot prezentáló közzétételre nem a tabelláris megközelítés jelenleg uralkodó felfogása alapján került sor, mégis értekeznünk kell róla. Ez a közzététel először szólt az elégtételről általánosságban, majd a jogsérelmek jellemző típusai szerint (testi sértés, eltorzítás; becsületsértés; nemi deliktumok; eljegyzésszegés; sajtóvétségek; vegyes) mutatta be azokat a bírósági döntéseket, melyek a jogalkalmazási gyakorlat legalapvetőbb jellemzőit viselték magukon. Az ítéleti döntés lényegi ismérvein túl nem terjedt ki a megítélt elégtétel, nem vagyoni kártérítés összegére.

A magyar magánjog eddigi legátfogóbb, legteljesebb gyűjteményes munkáját *Lábady Tamás* 1992-ben megjelent könyve jelenti.⁹ Ez a kötet – miként azt a szer-

⁷ A konvergencia számos vonásában szoros összefüggést mutat a legal transplant folyamatával, amelyre jelen tanulmányunkban annak alapvető céljára figyelemmel nem térünk ki.

⁸ SZLADITS KÁROLY, FÜRST LÁSZLÓ: *A magyar bírói gyakorlat, Magánjog II.* Grill Károly Könyvkiadóvállalata, Budapest, 1935, 158-161. p.

⁹ Itt kell megemlíteni, hogy milyen sokat köszönhet a jogásztársadalom Lábady Tamásnak azért a precizitásért és tökéletességért, amellyel elkészítette a mai magánjogászok bibliáját, A magyar magánjog (polgári jog) általános része c. művet.

ző az előszóban is jelzi¹⁰ – a nem vagyoni kártérítésre vonatkozó legújabb, az elkészültét megelőző öt év bírói gyakorlatát reprezentáló ítéletek gyűjteményét tartalmazza elsősorban. *Lábady* előszavában igyekszik a bírói gyakorlat gyűjteményes közzétételét kétkedően, esetleg negatív gondolatokkal fogadók kétségeit eloszlatni, illetve a közzétételt üdvözlők kérdéseit kielégíteni. Így az ítéletgyűjtemény – véleménye szerint – egyfelől orientálhatja a gyakorlatot, másfelől jelentősen szolgálhatja a jogbiztonságot és a jogegységet is azzal, hogy az „egyes esetek különös tényálláselemei és az azokhoz kapcsolódó jogalkalmazói judicium megóvhatja a jogalkalmazói gyakorlatot a sematizmustól.”¹¹ *Lábady* kiváló könyvében mind a témával ismerkedni kívánó, mind a témában jártas jogásznak igen jól felépített, hathatós segítséget nyújt a nem vagyoni kártérítés jogelméleti és jogalkalmazási gyakorlatban fellelhető anomáliái közötti tisztánlátásra. A bíróságok határozatait saját kárigényekre, a hozzátartozói követelésekre és elutasításokra osztja akként, hogy azon belül a megítélt kártérítési összegek mértéke szerint csoportosít. Az egyes jogesetek leírásánál a károsultnak a nem vagyoni kártérítés mértéke megítélése szempontjából jellemző tulajdonságaira, a bekövetkezett sérülésekre, az ennek okán fellépő következményekre fókuszál. A könyv végén szereplő tárgymutató hathatós segítséget nyújt az ítéletek közötti keresésben.¹²

Ezen az alapvető jelentőségű könyvön kívül – a szerző legjobb tudomása szerint – ez idáig csupán *Kóles Tibor* tollából jelent meg a bírói gyakorlat zsebkönyve sorozatban hasonló igénnyel életre hívott könyv.¹³ Véleményem szerint azonban a könyv – valószínűleg a szerkesztési sajátosságok és alaki, terjedelmi korlátok okán – nem nyújtja azt az alaposágot, precíz felépítettséget, jól átláthatóságot, és lényegre törő ítéletismertetést, amelyet az elméleti és gyakorlati jogász a fentebb említett könyv kapcsán „megszokott”.

Az elmúlt tíz évben tehát nem találkozhatunk a nem vagyoni kártérítés legújabb bírói gyakorlatát bemutató könyvvel. Ezen túlmenően azonban a jogalkalmazók körében szájhagyomány szintjén „tudott tény”, hogy bizonyos jogalkalmazóknál – akiknek tevékenységi és hatókörében a nem vagyoni kártérítés iránti igény bármely oldalról is felmerül – élnek eljárási, eljáráson kívüli gyakorlati tevékenységüket alakítják, orientációs eszközül szolgálnak ezek a gyűjteményes ítéletek.

A tabellák közreadása iránti igény a külföldi jogalkalmazási gyakorlatban is megjelent, s néhol igen jelentős szakirodalmat tudhat magáénak. Ezt tükrözi a német fájdalomdíj jogirodalma is. Számos könyv jelent meg, mely az ún. „Schmerzensgeld-Tabellen” (fájdalomdíj-tabellák) közreadására vállalkozott a fájdalomdíjjal foglalkozó elméleti és gyakorló jogászok nagy meglepődésére. Ezek a tabellák a sérülés fajtája, mértéke, a megítélt fájdalomdíj konkrétan megje-

¹⁰ LÁBADY TAMÁS: *A nem vagyoni kártérítés újabb bírói gyakorlata*. ELTE Jogi Továbbképző Intézet, 1992, 6. p.

¹¹ LÁBADY: i. m. 7. p.

¹² Az ítéletismertetés módjára a könyv tartalmának meghatározó jellege, és érdeme miatt tértünk ki részletesebben.

¹³ KÓLES TIBOR: *A nem vagyoni kár. A bírói gyakorlat zsebkönyve*. (A sorozat szerkesztője Petrik Ferenc) HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft, Budapest, 1997.

lőtt összege szerint kategorizálva igyekeznek bemutatni a fájdalomdíj kapcsán felmutatható jogalkalmazási gyakorlatot. Bár a német bírói gyakorlat is kimondja, hogy ezek a „tabellák” csupán viszonyítási pontot jelentenek, a gyakorló ügyvédek számára nagy segítséget nyújtanak kereseti igényük összegszerűségének meghatározásában.

Az osztrák jogalkalmazási gyakorlat – néhány esetben már túlzottnak és nem kellően megalapozottnak mondható, a német joggyakorlatnál is érezhetően nagyobb fokú – merevsége jól látható az ilyen, és ehhez hasonló tabellák felállításának és publikálásának elutasításában.

A tabellák nyilvánosságra hozatalára vélhetően az első kísérletet *Hartl* tette 1965-ben.¹⁴ 1990-ben további két szerzőtársával együtt egy teljes, négy OLG és további 16 tartományi bíróság 1989. évi ítélezési gyakorlatát felölelő táblázatot hozott nyilvánosságra. Ez a tanulmány némileg „felkavarta az állóvizet”. Olyan válaszcikkek jelentek meg, melyek kifejezték, hogy az érintett bíróság nem a fent megjelölt kategóriák szerint ítélezik, a megítélt fájdalomdíj összegét nem a már említett tabellára alapozza. Az általánosságban megfogalmazott ellenvetések dacára néhány szerző elismerte ezen szerkesztői munka eredményét. Így többek között *Ernst Karner*, aki szerint: „a napi tételek mindenekelőtt ott juthatnak jelentéshez, ahol többnyire súlyosabb sérülésekről van szó, aminél a testi fájdalmak állnak előtérben [...] azokban az esetekben, amelyekben a károsult súlyosabb szellemi sérülést szenvedett.”¹⁵

Voltak olyan elgondolások is, amelyek a fájdalomdíj összegszerűségének megállapításához különböző számítási kulcsokat alkalmaztak. Így *Lanner* a 4:3:2:1 – később leírásra kerülő – számítási kulcs segítségével, a könnyebbtől a súlyosabb sérülésig haladva arányosította az egyes eseteket és rendelte hozzá az általa alkalmazott számítási módszer szerinti fájdalomdíj összegét.¹⁶ *Lanner* az egyes kategóriák szerinti sérelmeknek megállapította az adott évre érvényes átlagos bázisát, s azt alapul véve határozta meg a tényleges összegeket. Ez alapján például a tanulmány keltezésének idejére, az 1991-es évre a súlyosabb, hosszabb időtartamot felölelő következményekkel járó sérülés napi értékét több mint 1.500 ATS-ben, míg a könnyebb sérülés bázisát kevesebb, mint 1.500, de több mint 1.000 ATS-ben jelölte meg. Más szerzők (1989-ben) ugyancsak hasonló összeghatárokat határoztak meg.¹⁷

¹⁴ FRANZ HARTL: *Schadenersatzrecht des Kraftfahrers* (ÖAMTC-Fachbuchreihe), 1. Aufl. 1965, 207. p.

¹⁵ ERNST KARNER: *Der Ersatz ideeller Schäden bei Körperverletzung*. Springer, Wien, 1999, 104. p.

¹⁶ WALTER LANNER: Zum Schmerzensgeld nach Tagessätzen. *ZVR* 1991/12., 357. p.

¹⁷ „A fájdalomdíj mértékét a jogalkalmazási gyakorlatban segítségként többnyire fájdalomperiódusok alapján határozzák meg. Jelenleg (1989) a következő kalkulációs módozatok vannak: Könnyebb sérülésnél naponta 800–1000 ATS, közepesnél naponta 1.200–1.400 ATS, súlyosabb sérelmeknél naponta 1.500–2.000 ATS. Ezeknek a kalkulációknak az alkalmazása azonban különösképp a súlyosabb, testi tartós fogyatékoságokkal járó sérüléseknél igen problematikus, így ezekben az esetekben a fájdalomdíj mértéke nem ezek szerint a kalkulációs becslési módok szerint állapítható meg.” In HACKS-RING-BÖHM: *Schmerzensgeld Beträge*. ADAC-Handbuch, 1989, 14. Aufl, 39.

Általánosnak mondható azonban mind az elméleti, mind a gyakorlati jogászok ezen tabellákkal szemben tanúsított tartózkodó magatartása. Az uralkodó felfogás szerint „a fájdalomdíj mértékét nem lehet ilyen szabályok alkalmazásával megállapítani [...] az ilyen napi tarifák túl szisztematikusak lennének és az egyedi eset különös körülményeivel aligha tudnának számolni.”¹⁸

Említést kell tennünk a belga jogról is, amely jogalkalmazási gyakorlatában teljes mértékben érvényesíti a taxációs rendszert. Ezen rendszer alapján például a gyermek, szülő és a házastárs a hozzátartozó halála esetére 10.000 EUR összegű kártérítésre tarthat igényt.¹⁹

A nem vagyoni kártérítésre vonatkozó hatályos törvényi rendelkezések keret-szabályozás jellege mind a jogalap meghatározása, mind pedig a kárpótlás összeg-szerűségének kimunkálása, megállapítása a bírói mérlegelésre utalt, gyakorlatilag – quazi precedens jogként – a bíróságok ítélkezési gyakorlata az, amely meghatározza a nem vagyoni kártérítés anyagi jogi joganyagát.

A nem vagyoni kártérítés összecszerűségét érintő gyakorlat megismerésének igénye megjelent már több legfelsőbb bírósági eseti döntésben is. A konkrét döntésében a Legfelsőbb Bíróság eljáró tanácsa a nem vagyoni kártérítés mértékének kialakítása során hivatkozott arra is, hogy „figyelembe kell venni azt is, hogy a hasonló körülmények között hasonló tényezők számbavételével meghatározott marasztalási összegek között ne legyenek indokolatlanul nagy eltérések.”²⁰ Ugyanakkor a Legfelsőbb Bíróság egy további döntésében kimondta, hogy „ez a kívánalom a konkrét jogvita elbírálásánál nem eredményezhette azt, hogy az eddig különféle tanulmányokban publikált, illetőleg eseti döntésekben szereplő marasztalási összegeket valamilyen tarifaként alkalmazza a Legfelsőbb Bíróság.”²¹

A tabelláris megközelítéssel szemben fentebb megjelölt kifogásokat talán az a szerkesztési megoldás tudná a legaggálytalanabb módon kielégíteni, mely bár tartalmazná a jogalkalmazási gyakorlat bemutatását, azonban nem összegzethatárokat, hanem a jogsérelem fajtája és annak következményei szerinti csoportosításban. Ezzel a szerkesztési móddal elkerülhető lenne még a látszata is annak a felfogásnak, amely arra engedne következtetni, hogy konkrét összeghez milyen konkrét jogsérelem tartozik.

A mérték

Akkor, amikor a gyakorló jogász egy nem vagyoni kárigényt tartalmazó tényállással találja szemközt magát, a mérték megfogalmazásánál igényli azon tudás birtoklását, hogy az összecszerűség kapcsán milyen intervallumban gondolkodhat. Bár a

¹⁸ DANZL/GUTIÉRREZ-LOBOS/MÜLLER: *Das Schmerzensgeld in medizinischer und juristischer Sicht*. Manz-Verlag, 1998, 7. Auf. 115. p.

¹⁹ FÉZER TAMÁS: Gondolatok az erkölcsi károkhoz kapcsolódó hozzátartozói igények megengedhetőségéről. *Debreceni Jogi Műhely*, II. évfolyam, 3. szám, 2005. október 10., 5. p.

²⁰ Legfelsőbb Bíróság Pfv. III. 22.540/1995. sz.

²¹ Legfelsőbb Bíróság Pfv. III. 20.991/1994. sz.

személyiség a jog eszközeivel nem fogható fel/meg, pénzben nem kifejezhető, ennek ellenére sokszor – véleményem szerint – túlzott összegek rémlenek fel a gyakorló jogász előtt.²² Éppen ezért sokszor nem árt a korlátok, határok tudatának kialakulásához ismerni azokat a körülményeket, tényállási elemeket, amelyek a Magyarországon eddig megítélt legnagyobb nem vagyoni kártérítési összegekhez vezettek.

Míg a korábbi jogalkalmazási gyakorlatot tekintve igen ritkák voltak a milliós határt elérő, vagy azt átlépő ítéletek,²³ manapság egyre gyakrabban ítélnék meg a bíróságok, négy-ötmilliós, vagy még ennél is magasabb összegű kártérítést személyiségi jogi perekben.²⁴ Ez a tendencia véleményem szerint több, egymással szoros összefüggésben álló körülmény következtében alakult ki:

1. *Sólyom László*, a személyiségi jogi szakirodalom egyik alapművében²⁵ a személyiségi jogok fejlődését több szakaszra bontja. A személyiségi jogok új fellendülésének idejét a második világháború utáni időszakra teszi, ahol felbomlanak azok a közösségek, amelyeket nem jogi rend tart össze, illetve megváltoznak a személyiséget ért támadások.²⁶

Az elmúlt években a személyiségi jogok fejlődésének egy újabb szakasza vette kezdetét, melynek pontos időpontja nem meghatározható. Számunkra ennek a 'korszaknak' a kezdetét az egyik igen befolyásos és népszerű amerikai lap, a Time egyik címdala és cikke jelenti: A Time 1982-ben a számítógépnek adományozta az 'Év embere' díjat. Véleményünk szerint a számítógép, internet megjelenése, elterjedése jelenti az újabb mérőöldkövet. A technikai fejlődés és az erre alapítottan kialakult modern hírközlési felületek alkalmazása miatt az egyén és a sérelem okozója között gyakorlatilag már formális kapcsolat sincs, a kapcsolatok teljesen személytelenné váltak. (Hol vannak már a közösségeket össze- és fenntartó szokások, erkölcsi szabályok? Az ember, a 'személyiség' kitűzött, a fejlődésbe ágyazott önön céljának áldozata lett. A technikai fejlődés, amelyet kívánt bekövetkezett. Csak éppen maga az ember szűnt meg 'emberként' létezni és személyiségét a maga teljességében élvezni.)

²² Ez persze adódhat abból is, hogy a magyar média szívesen tárja az olvasók elé az amerikai jogalkalmazási gyakorlatból vett, sokszor meghökkentő tényálláson alapuló, meghökkentő összegű kártérítéssel „honorált” jogeseteket.

²³ E körben az első kivételek egyikének számított a vívósportban komoly érdemeket szerzett sportoló balesete kapcsán megítélt 4.000.000 Ft összegű nem vagyoni kártérítés (Legfelsőbb Bíróság Pfv. III. 20.991/1994. sz.). Szerencsére az elmúlt években állandósulni látszik ez a jogalkalmazási gyakorlat, lásd Fővárosi Ítéltábla 6. Pf. 21.578/2003/3. ítélete, ahol a 26 éves, súlyos balesetet szenvedett családanyának 10.000.000 Ft nem vagyoni kártérítést ítélt meg.

²⁴ A volt belügyminiszternek, Pintér Sándornak ítélt meg a bíróság kétmillió forint nem vagyoni kártérítést, illetve legutóbb a Blikk magazinnak kellett Kósa Lajos részére hárommillió forintos nem vagyoni kártérítést fizetnie.

²⁵ SÓLYOM LÁSZLÓ: *A személyiségi jogok elmélete*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1983.

²⁶ SÓLYOM: i. m. 317. p.

2. Nem mehetünk el egy további, igen fontos befolyásoló tényező mellett sem. A magyar sajtóban, médiában az elmúlt tíz évben egy folyamatos, markáns változás volt megfigyelhető. A rendszerváltást követő években megjelentek a külföldi médiára jellemző lapok, azok azonban elsősorban nem bulvár-, vagy pletykalapoknak voltak tekinthetők. A kilencvenes évek végén azonban megjelentek a bulvárlapok is.²⁷

*David Ogilvy*nek tulajdonítják azt a megállapítást, miszerint: „Minden hirdetésre költött összeg fele kidobott pénz. A kérdés csak az, melyik fele?” Ezt a megállapítást az elmúlt években tapasztalt változások és a személyiségi jogsértések megvalósítási módja, gyakorisága miatt némileg átírta a gyakorlat: További kérdés, hogy a hirdetésre költött összeg fennmaradó fele elegendő fedezetet nyújt-e a jogsértések miatti eljárások költségeire, illetve a kártérítési összegekre. Ma – bár nem csupán – Magyarországon egy igen sajátosnak tekinthető marketingszemlélet van kialakulófélben mind a (bulvár)sajtóban, mind a gazdasági élet néhány szereplőjénél. A cél: minél nagyobb példányszámban eladni az újságot, minél többet értékesíteni a hirdetett termékből. A (bulvár)sajtó esetében e cél elérésének legalapvetőbb eszközéül a címlap szolgál, melyen olyan felvételt, illetve szalagcímet 'értelmes' közölni, mely alkalmas a nézőközönség kíváncsiságának felkeltésére. A hirdetéseknel alapvető érdek a potenciális vásárlóközönség informálása, figyelmének felkeltése, az áru/szolgáltatás „eladása”. A cél elérésének eszközéül választott ábrázolási módok, leírások azonban – a gyakorlatból levonható következtetés szerint – sok esetben az érintett személyiségi jogát sérthetik. Marketing és pénzügyi szempontból további lényeges szempont: mekkora mértékű bevétel marad, ha a nyereségből a cég kénytelen nem vagyoni kártérítést, illetve egyéb, a jogsértéshez kapcsolódó költségeket fizetni.

Az új Polgári Törvénykönyv Tervezete ennek a kialakulófélben lévő gyakorlatnak, illetve a külföldi jogalkalmazási gyakorlatnak tudatában a leglényegesebb pontjánál megragadva keresi a személyiségi jogsértések visszaszorításának eszközét. A személyiségi jogsértések – a fentebb leírtak okán az esetek egy részénél – vagyoni előnyt generáló hatással bírnak. Sarkítottan fogalmazva, az esetek egy (jelentős) részében a jogsértők előtt a jogsértéssel előálló vagyoni előny képe lebeg. A Tervezet új vonása, hogy az objektív szankciók körében lehetővé teszi a sértett számára a jogsértéssel előállt vagyoni előny átengedésének követelését is a jogalap nélküli gazdagodás szabályai szerint.²⁸ A jogsértéssel elért vagyoni előny elvonása a kegyeleti jog megsértése esetén is lehetséges, azt bármely örökös kérheti.²⁹

²⁷ Az elsők közé tartozott – az újság honlapján szereplő médiaajánlatban foglaltak szerint „teljesen sztár orientált tömeglap” – a Story magazin is. Magyarországon a bulvárujságírásban alapvetően két mintát követnek: a holland és a belga mintát. Míg az utóbbi igyekszik „barátságosan” megközelíteni a honi bulvársztárokat, közszereplőket, addig az előbbiről ez nem igazán mondható el. A legtöbb peres eljárás éppen ezért a holland mintát választó sajtó megjelenései miatt indul.

²⁸ Az új Ptk. Tervezete 2:123. § (Felróhatóságtól független szankciók) e) pontja.

²⁹ Az új Ptk. Tervezete 2:122. § (Kegyeleti jog) (4) bekezdése.

3. Mindemellett számolni kell egy további, igen fontos, a személyiségi jogsértések intenzitását befolyásoló tényezővel is. Az embereknek a közélet, a bulvár szereplői iránti kíváncsisága egyre nő, s a média nagy igyekezetet mutat ezen pletykaéhes kíváncsiság kielégítésére,³⁰ hiszen ez eladási példányszámot növelő hatással bír.

4. E tendenciózus változások mellett a jogalkalmazók is erőteljes mértékben szorgalmazták, hogy a személyiségi jogi perekben a (korábban) meglévő gyakorlat-tól eltérően magasabb mértékű nem vagyoni kártérítési összegek kerüljenek megá-lapításra. Ennek indokát elsősorban a magasabb összegű kártérítés visszatartó ere-jében látták.

Nem csupán a bíróságok ismerték fel ezeket az ismertetett tényezőket, hanem az Új Polgári Törvénykönyv kodifikációs munkáiban részt vevő magasan képzett és tapasztalt jogászok, jogtudósok is. Egyrésztől bevezetésre kerül a személyhez fűződő jogok megsértésének vagyoni elégtétellel történő közvetett kompenzációja, illetve pénzbeli elégtételt jelentő magánjogi büntetése, a sérelemdíj,³¹ másrésztől nevesített személyhez fűződő jogként deklarálja a Tervezet a magánszféra tiszteletben tartásához való jogot.³²

A nem vagyoni kártérítés mértékét befolyásoló körülmények

A nem vagyoni kártérítés összegének kialakítása során – az ajánlásoknak megfelelően – a bíróságok a méltányosság alapelvének figyelemvétele és alkalmazása mellett járnak el. A méltányos összegű elégtétel, fájdalomdíj, sérelemdíj már a jogin-tézményi fejlődés évszázados múltjában is komoly szereppel bírt.

Alapelv és fontos kiindulási pont, hogy nincs egymással teljes mértékben, minden körülményében megegyező jogeset. Csupán a jogesetek hasonlósága, né-hány/több kritériumban, tényálláselemben való egyezése lehetséges. A bíróságok döntésüket a károsultat ért valamennyi hátrány együttes és egységes értékelésére, a következmények egészben való mérlegelésére alapítottnak hozzák meg.

A nem vagyoni kártérítés összegének meghatározása során többek között a ká-rostult személyi körülményeit, a társadalomban elfoglalt helyzetét, a káresemény-nek a károsult személyével való összefüggéseit kell döntő súllyal értékelni. Emellett figyelemmel kell lenni a társadalom teherbíró képességére, továbbá az ár- és értékviszonyoknak, valamint a jövedelmeknek és az inflációnak az alakulására is.

³⁰ A Free Association Research Kft. és a Republic Kortárs Design Laboratórium által közösen végzett kutatás eredményeiből az derül ki, hogy az ötszáz fős, országosan reprezentatív mintán mért 18-55 éves korú válaszadók majdnem hetven százaléka szívesen olvas a „sztárok” életéről, és tízből kilencen vállalják, hogy szívesen beszélgetnek a hírességek magánéletéről. Forrás: www.index.hu/velvet/celeb/bulvaria8172

³¹ Az új Polgári Törvénykönyv Tervezete 134. oldal 4. pont 4. bekezdés (www.im.gov.hu)

³² Az új Polgári Törvénykönyv Tervezete 2:118. §.

Az elmúlt években tapasztalható volt a társadalom teherbíró képességének növekedése, valamint az árak és a keresetek emelkedése, az infláció kis mértékű gyorsulása, melyek olyan hatással voltak a nem vagyoni kártérítések alakulására, hogy a megközelítőleg azonos súlyú hátrányokkal kapcsolatban egyre növekvő összegek szükségesek azok ellensúlyozásához és a fent írt célok megvalósításához.³³

A nem vagyoni kártérítés mértékét olyan összegben kell megállapítani, amely kifejezi a károsultat ért valamennyi hátrányt, és egyben alkalmas a hátrányos következmények enyhítésére, a teljességgel elnehezült életvitel elviselésének a megkönnyítésére, összhangban kell, hogy álljon az adott időszak összehasonlítható káreseményei alapján kialakult ítélkezési gyakorlattal is.³⁴

A külföldi és a hazai szakirodalom a befolyásoló körülmények értékelése során elsősorban a mértéket növelő tényezőkre helyezi a hangsúlyt. A jelenleg hatályos jogalkalmazási gyakorlat alapján ezek a következők:

Általában a nem vagyoni kártérítés mértékét emelő tényezőként értékelik a bíróságok, ha a sérelmet szenvedett félt fiatal korában érte a nem vagyoni hátrány;³⁵ a munkaképesség csökkenés magas fokú;³⁶ a sérült a baleset előtt a vívósportban kiemelkedő hazai és nemzetközi eredményeket elért sportoló volt, nagy sportjövő előtt állva rendkívül súlyos sérüléseket, és ennek következtében igen súlyos egészségkárosodást szenvedett;³⁷ a sérült a baleset következményeként az önálló életvitelre alkalmatlan állapotba került, egész életében mások gondozására szorul, szerelmi kapcsolat kialakításában korlátozott, a családalapítás lehetősége kizárt, és fennáll az elmagányosodás veszélye;³⁸ a sérült továbbtanulásra ereje különös megfeszítésével sem képes, a fiatal sérült az ilyen korú fiatal életéhez hozzá tartozó szórakozásra, sport tevékenység végzésére lehetetlenné vált;³⁹ a sérültet az esztétikai sérülések maradványai a sérült testrészt fedetlenségével járó megjelenésben hátrányosan befolyásolják;⁴⁰ az indokolatlan szabadságelvonás következtében kialakult súlyos pszichés betegség, személyiségzavar;⁴¹ az egészségben bekövetkezett súlyos sérelem miatt az életlehetőségek beszűkülése, a felperes segítség nélkül önmagát sem képes ellátni;⁴² a balesetben szerzett sérülések a 26 éves – családjának stabil hátteret biztosító anyát – megfosztották annak lehetőségétől, hogy életét anyaként és feleségként élhesse, és továbbtanulással kapcsolatos céljait megvalósíthassa;⁴³ az elhunyt eltemetése során bekövetkezett méltatlan állapotnak a közeli hozzátartozók számára láthatóvá tétele;⁴⁴ a súlyos baleset testi és lelki következmé-

³³ Fővárosi Ítéltábla 6. Pf. 21.578/2003/3.

³⁴ Legf. Bír. Pf. III. 24.778/1999. sz.

³⁵ Legfelsőbb Bíróság Pfv. III. 22.540/1995. sz.

³⁶ Pesti Központi Kerületi Bíróság 19. P. 103.256/1994. sz.

³⁷ Legfelsőbb Bíróság Pfv. III. 20.991/1994. sz.

³⁸ Legfelsőbb Bíróság Pfv. III. 20.991/1994. sz.

³⁹ Legfelsőbb Bíróság Pf. III. 20.854/1990. sz.

⁴⁰ Hajdú-Bihar Megyei Bíróság 3. Pf. 21.156/1996. sz.

⁴¹ Szegedi Ítéltábla Pf. III. 20.592/2004.

⁴² Szegedi Ítéltábla Pf. III. 20.026/2003.

⁴³ Fővárosi Ítéltábla 6. Pf. 21.182/2002/4.

⁴⁴ Baranya Megyei Bíróság I. Pf. 21.109/2000/3.

neyei a sérült hátralévő életében fennmaradnak, ez arra kényszeríti őt, hogy a megváltozott adottságaihoz igazodó, jelentősen korlátozott életet éljen;⁴⁵ a felperes a kívülálló szemében elretentő, riasztó típusú, és veszélyesnek tekintett, gyakorlatilag gyógyíthatatlan betegséget kapott;⁴⁶ jelentős és maradandó fogyatékoság és munkaképesség csökkenés maradt vissza, a felperes – fizikai és pszichés állapotának romlása miatt – korábbi életvitelét nem képes folytatni, tanult szakmájában sem tud elhelyezkedni, a munkaerőpiacon rendkívül hátrányos helyzetbe került, ezért megmaradt munkaerejét is csak nehezen hasznosítja, baráti és érzelmi kapcsolatai megszűntek, beszűkültek, újak kiépítésére nem mindig képes.⁴⁷

Számos bírósági döntés a nem vagyoni kártérítés céljából – miszerint teljes reparációt biztosítson az elszennvedett nem vagyoni sérelemért – kiindulva állapítja meg a nem vagyoni kártérítés mértékét akként, hogy az a károkozásakor, vagy az ítélethozatal időpontjában fennálló ár- és értékviszonyoknak arányaiban megfeleljen.⁴⁸ Erre alapozva a következőket bírói gyakorlat arra a megoldásra jutott, hogy ha a nem vagyoni kártérítés a jelenlegi ár- és értékviszonyokhoz igazodó mértékű, a sérelmet szenvedett felet a balesettől járó kamat nem illeti meg, hanem a kamatfizetés kezdő időpontját a perindításhoz, az elbírálás kezdetéhez kell kapcsolni. Ez eredményezi a teljes reparáció követelményének érvényesülését, s egyúttal így kerülhető el, hogy a károkozó olyan értékviszonyok alapján meghatározott kártérítés után fizessen késedelmi kamatot, amelyet a károsodás bekövetkeztekor még nem léteztek.⁴⁹

A megítélt nem vagyoni kártérítés formája

Végül, de nem utolsó sorban néhány szó erejéig említést kell tenni arról, hogy az eljáró bíróságok milyen formában ítélik meg a nem vagyoni kártérítést. A jelenlegi jogalkalmazási gyakorlat szerint nem vagyoni kártérítés egy összegben, járadékban, vagy a kettő kombinációjaként ítélt meg. A bíróságok járadékot rendszerint akkor ítélnak meg, ha a jogsértés következtében fellépő nem vagyoni hátrány „csak” járadékkal küszöbölhető ki viszonylagosan, így ha a 16 éves károsult olyan súlyos balesetet szenved, melynek következtében korábbi foglalkozását csak fokozott igénybevétel mellett folytathatja,⁵⁰ a szülői gondozás alatt álló gyermeknél – ha csak egyéb körülmények mást nem indokolnak – általában a járadék megítélése célszerű.⁵¹ Az új Polgári Törvénykönyv Tervezte ezen a gyakorlaton is változtatni kíván. A Tervezet szerint a sérelemdíj járadék formájában nem lenne megítélhető.

⁴⁵ Legfelsőbb Bíróság Mfv. I. 10. 782/2003. sz.; Legfelsőbb Bíróság Pf. III. 24. 778/1999. sz.

⁴⁶ Legfelsőbb Bíróság Pf. III. 25. 894/2001. sz.

⁴⁷ Fejér Megyei Bíróság Pf. 20.686/2002/6. sz.

⁴⁸ BDT 2003. 907. Baranya Megyei Bíróság Pf. 20.686/2002/6.

⁴⁹ EBH 1999.17. ugyanerre a gyakorlatra alapított döntés található a BDT 2001. 369., Baranya Megyei Bíróság 2. Pf. 20.681/2000/4. sz. ítéletében.

⁵⁰ Legfelsőbb Bíróság Pf. III. 20.360/1992. sz.

⁵¹ Legfelsőbb Bíróság P. törv. V. 20.238/1981.

Záró gondolatok

A nem vagyoni kártérítés jogintézménye, illetve jogalkalmazási gyakorlata ingoványos terület mind az elméleti, mind a gyakorlati jogász számára. Számos meglepetést tartogatva az elmúlt években, évtizedekben – miként azt a jogirodalomból, illetve az új Polgári Törvénykönyv Tervezetének szövegéből is látható – jelentős változáson ment keresztül. Ezek a változások szükségszerű velejárói annak a folyamatnak, melyet tanulmányunkban a személyiségi jogok újabb fellendüléseként nevesítettünk. Hiszen – *Sólyom László* szavait segítségül hívva – „amilyen a veszély, olyanak kell lennie a védekezésnek.”⁵² Ez a gondolatsor köszön vissza a kiváló jogász professzor *Lábady Tamás* megfogalmazásában is; hiszen a „modern társadalom és a modern technika egyre fokozottabb veszélyeinek kitett ember személy a fokozott veszélyekkel szemben fokozottabb védelemre érdemes.”⁵³ A személyiségi jogok újabb fellendülése, a személyiségi jogok megsértésének változatos formáit hívta életre, s gyakorlatilag a technikai fejlődés következtében ezen személyiségi jogsértéseknek nem csupán a módja változott, hanem a gyakorisága is.

Reményeink szerint az új Polgári Törvénykönyv Tervezetében megfogalmazott sérelemdíj jogintézménye a „védekezés” eszközeként alkalmas és képes lesz ezen anomáliák kiküszöbölésére, illetve a jogsértő magatartások gyakoriságának és mértékének csökkentésére.

Szabó Lőrinc azt írta naplójában: „Ember vagyok – az ellentmondásaival együtt.” A nem vagyoni kártérítés jogintézménye megannyi jellemző jegyének, jogalkalmazási gyakorlatából levont következtetésének az ismeretében Szabó Lőrinc megfogalmazását úgy módosíthatjuk és alkalmazhatjuk, hogy a nem vagyoni kártérítés a személyiségi jog megsértésének legfontosabb szankciója – az ellentmondásaival együtt.

---

⁵² SÓLYOM: i. m. 318. p.

⁵³ A Baranya Megyei Bíróság Polgári és Közigazgatási Kollégiumának előterjesztése a nem vagyoni kártérítésről a polgári és a munkaügyi perekben, 9. p.

MÁRTA GÖRÖG

AMOUNT OF THE NON FINANCIAL SUM COMPENSATION

(Summary)

The essay has a try at the demonstration of the most important influential factors of the non financial sum compensation.

The personality rights boom (László Sólyom) has significantly revised the matter of the misfeasanced personality rights. In these days, personality rights boom has been deduced from the media, the alteration of the media and the media attitude. Nevertheless, it is necessary to take into account the routine of the law application. Recompense sums are allocated in tabular form in many countries, for instance in Germany and Austria. It is not existed such a 'background' in the Hungarian case of law enforcement.

Judical application of the so called non financial sum compensation is mentioned in the judicial case of law enforcement, but it has not an effect on the awarded compensation.

Next to these general circumstances, further factors, suitable for forming the quantity of the non financial sum compensation, are described in the essay. The measure and the contents of sufferings, the age and the marital status of the injured party are taken into account in this part.